

HET WOAS GEEN VERRASSING

Theo, sikretoaris van den dialectkring Veldeke Gènk haa e viergeviel. Onner de poos van 'nen Ichteroovend die'r noovroog bij de leede aan hin tiffelke.

Wèème kan oos Gènker goed lèèze ?

't Ès toch lestig, mèt veel moeite !!! Doo mosser toch efkes van slikke...'Ze kunnen oos tijdschrift och nie lèèze' Hij heeft toen een leesmethode ontwikkeld en jullie nu aangeboden.

Wèème Gènker kan kalle, kan de klanke beleisteren en outsprèèke. Lèèze vriehgt èèl wat oefening. Wètder nog wèèmen óch hit liere lèèzen èn 't ierste stiediejoor???

WAT ÈS LÈÈZE ??

De klanke deider HIERT, wèère gesjrieëve mèt klinkers, meedeklinkers en hin kombenoasies deider ZIET Asder dei lètters kont koppelen aan dei klanke, konder lèèze....

Mensen die het Genker niet kunnen spreken, worden geholpen door de klanken te vergelijken mèt de klanken uit het Frans, dat je ook ooit in de school geleerd hebt.

Asder nou doet wei óch oangerooie wiert, dan ès Gènker liere lèèze hiel verrassend en echt plezant.

Theo Achten ediesie: jan. '22

**De Gènker è È klinkt wei èn 't
Frans:: très, après, mais, parfait,**

Èntige Gènker weerd: mèt, het gelèk, het kènd, vèt, de wènd, wètte, trèkke, zètte, hèbbe, dèk, vènne. Zietder het aksent, Kies nou e Frans woerd im de klank te herkènne. (très ?)

Nou, helop, lansem en krek lèèze wat er steet.

Dat wèchtsje wènkt.

Dat lèt niemes nie.

Doo moeste goed op lètte, aaners ès het mis.

Zèk, dich bès mich 'ne fijne.

Alle doag, da's veel te dèk.

Ze zijn perkèt oan 't lègge.

De gezèt kèmt èlken doag.

Dèè kèmt noets nemie trèg.

Dat kènd hit veel gelèk gehad..

De bès woalgekoeëme (welkom) kóm bènne (èn)

Vèssers vèsse mèt 'n lijn en e vèsnèt.

Ich zèg, dich zèks, hèè - zij, zit, vèè zègge
gèè zèkt, vèè zègge.

GLL 3 LÈÈZE, LANSEM EN HELOP

Ooze Gènker èè-Èè ; de lange -è- klank.

Frans: semaine, l'hivèr, maitre, faire, clair
Kies ee klankwoerd (clair??)

Gènker weerd: de wèèg, sjèèg, gèève, stèèke,
gelèèg, vèège, zèège, kèèke, dèè, vèè, wèème.

Wei stoeën de aksente???

En.... nou... Lèèze !!

Dèè nouwe wèèg ès vèèrig.

De plank iers oafvèège, dan zèège.

Asder belèèfd zijt, zijder 'welkóm'.

De jèèger sjoeët er nèève.

Dèè hit mich 'n pèèr gestoofd.

Gank 'nen trèè rapper, de kèems te loat.

Bèn hees, hèb de krets ènne kèèl.

Slech wèèr, mèèrge wiert het bèèter.

E gegèève pèèrd moogste nie ènne moul kiehke.

Noo de rèège stont er veel woater oan 't gelèèg

Hèè dènkt datter de wèèg kènt.

Zijn

ich bèn, dich bès, hèè ès, vèè zijn, gèè zijt,
vèè zijn. Zij ès gewèèst

GLL 4 HËLOP EN GOED BELEISTERE !!

Ooze Gènker -ae-Ae klank ès de lange -e- klank dèè èn het AN nie besteet.

Frans: Germain, la main, maintenant,
un pain, un lapin, le train

Gènker weerd: de Maert, daere, de baerg,
den daerm, 'n kaerp, het paerk, ès sjaerp, staerk
zjendaerm, de resaerve, de maerkof, maer

Lèèze; wei doehn ver dat wier?

Freet koope ve oppe maert. (maeret)

Dèè wèèg hit 'ne sjaerpen drae.

Worst zit èn 'nen daerm.

Zoe staerk wei e pèèrd.

De wènd hit zich gedraed.

De pijn sjoeët doer maerg en been.

Koere zilder iers zaeë, dan maeë.

De Ventoux ès 'nen hoehge baerg

Dat waerk avveseert nie, 't ès veel te waerm..

Hèbbe

Ich hèb, dich hèbs, hèè hit, vèè hèbbe,
gèè hèbt, zij hèbbe Het hit gehad

GLL 5 HERHOAL NOG 'NS GLL 2, 3 EN 4, HELOP .

Ooze Gènker korte -Ó- Ó klank.

Frans: compter, bientôt, tromper, mono, oncle.
Frans klankwoord gekozen? (oncle)

Gènker weerd. den dók, de strót, 't ès genóg,
'n brók, 'ne kók, krómp, lómp, de róps, 'ne slók,
de nónk, de mótt pakke.

Wei stoeën de aksente?

Wier helop en goed beleistere.

Doo hitter z'n brók oan gesjierd.

Wèème klók ès, daert vanal.

Den dómp stónk wei de pest.

Ze zónge, maer 't klónk vals.

Dèè zèètel ès te breed, past nie èn dèèn hók.

Lènks oppe wèèg joagen ès lómp.

Pak dèèn dók mer vórt, 't trèkt op nik.

ó = pot, rot, mop ó= stóm, slók, dóf

ae= pedaerm, vaerf, waerm èè= stèèke, gèèn,

pèèr è= stèk, trèg, vèt, pèt

Doehn: ich doen, dich dees, hèè deet,
vèè doehn; gèè doet, zij doehn.

Zij hit gedoeën

GLL 6 'T GEET VEROUT WEI OEFENE VE ???

Ooze Gènker Oa - Oa klank.

Frans: trente, entre, le temps, genre, le vent, chanter, cent, encore, chance

Gènker weerd : den doag, de moag, het groas, zoage, goare, goape, droage, moager

Loem ipsum

Zit de klank goed èn d'oere?

Dat woas 'ne sjoenen doag.
Haagop, begin nie e zoage.
Nie doehn, veel te gevoarlek.
Kierzevloai smoakt goed.
Vandoag ès 't geen vergoadering
Dèè limmel wilt de boas spieële.
Allewijl vrooge ze moager spek.
De kroan drèpt, moet gemoakt wèère.
Wilsten 'nen tif, dan moeste maer spoare.
'nen Hoan koakelt nie, dèè kraet.
Veel te twoer, kan dat nie droage.

Goeën

Ich gón, dich gees, zij geet, vèè goeën
gèè gót, zij goeën. hèb ...km gegoeën

De fameuze Oeh-klank, de **sleeptoon**,
 De gewoene -oe-klank me iets langer (gerokken)

Beleister het versjil. Doep - doebs, doehzend
 sjoen - sjoehn, bloes- hoehg, doehn

Frans: douze(12) épouse, Toulouse,

Gènker weerd: -oe -: (**kort**)voet, stoep, goed,
 bloed, bloem, roepe, oe vier de -r- (**lang**) koers,
 moer, voert, vloer, geboer, zoer, poer.

mèt sleeptoën: bloehze, zoehg, vroehg,

Efkes oplètte, dan lèkt het woal.

Dèèn toeren ès 40 m hoehg.

Dat hèb ich dich al doehzend kier gezagd.

Mèt troehf hoalste de slèèg bènne.

Hèè zoehg het versjil nie.

Sop te heet? Dan moeste bloehze (blœëze)

Zoe moesten dat doehn.

Oppe maert steet 'ne kroam mèt sjoen sjoehn.

Geene zeever, dat moeste gewoen doehn.

Nie ophaage, doehg voert.

Da's nie hoehg genòg, nog vijf sentemeeter.

Wèère

ich wèèr dich wiers, hèè wiert, vèè wèère
 gèè wèèrt, zij wèère Ze zijn..... gewoere.

CLL 8 NOG ZOE EENE.

DE GÈNKER -IEH-KLANK

SLEEPTOEN(DEN IET GEROKKE -IE-KLANK)

Beleister het versjil viet - vliehge, ich zien

vèè ziehn, Miet - miehg, grien (voeder) griehn

Frans: pire, empire, prestige, virage

Gènker weerd: het versjil: viet- vliehge,

'n wieg- wiehge, den dries- driehge, 'nen tien-tiehne , dief - diehvel

Nog 'ns oefene;; nrs. 2, 3, 4, 5, 6, 7. Goed zoe !!!

De-'ie- vier de -r- wei èn 't AN ⁹ och iet langer.
vier, hier, zwiere, ketier, mier, gewier, dier

Dei snotbel zal zich nog liere viehge.

Vliehgmesjiene vliehge doer de loch.

'ne Goed verzèrgde groassef teent sjoen griehn.

Smoakt nie, veel te driehg en te floo.

Miehg zijn ès dèk mer e gedach.

Van doo-out konsten de koers nie goed ziehn.

Fons moet nog honnerd spier poer outdoehn.

Oos Jan ès gewiekst, hèè ès den diehvel te plat.

Voare

Ich voar, dich viers, zij viert, vèè voare,
gèè voart, zij voare. ... hèb, hit; gevoare.

GLL 9 den twieklank-ieë-ve

plekken oan dei -IE-'n doffe-e- vas

Helop en goed beleistere

Gènker weerd

vlieëgel, gezwieëge, nieëge, zieëve, kieëning,
tieëge, geblieëve, vernieëke, goed bekieëke

Het lèkt woal, krek lèèze wei het er steet.
ziet, riet, spier, spiehgel, bewieëze

Twie klanken oaneen vas; lèt op -ë-

Ze droehgen 'ne boenstoak mèt zieëve.

Geen tien, maer toch 'n nieëge.

Das 'nen helle, kan tieëgen 'ne stoet.

Iemes 'ns vernieëken (fóppe) ès 'ns plezierig

Noo 't onwèèr kos de bieëk 't woater nie slikke.

Dèèn dòk ès hiel vas gewieëve.

De wèèrde vanne grond ès wier gestieëge.

Krieëg de woerhed onner z'n snout gewrieëve

Wètder het nog?

Onner hin getwieë gónke ze op rees.

Opgelost, ze hèbben het goed bekieëke.

Oos maa kan nie tieëge liehge.

Weete

Ich weet, dich wèts, het wèt, vèè wieëte,
gèè wèt, zij wieëte. ... noets gewieëte

**GLL 10 NOG ZOE EENE,
DEN TWIEKLANK -OEË-
VE PLEKKÉ WIER - 'N DOFFE -E- TROAN VAS.**

**HIERDER DEI -Ë- GOED?
èn Ge-boe-ë-ge**

Gènker weerd: stoeën, goeën, koeënel
geboeëge, besproeëke, bloeën, proeëper, zoeën

Lèt ge goed oppe -ë-!!

Te voet goeën geet nie zoe rap as mèt de villoo joage.

Priema, hiel goed gedoeën.

Spoei óch wat, ver koeëmen aaners te loat.

Het sjieëp ès vergoeën mèt man en mous.

Dèè 'goeien doag ès al lang verlieën tijd.

Vier majjenèès te draeë, gebrekste 'nen eeërdoeier.

Da's toch de zoeën van Nieles Lewie.

Dèè villoo mèt dei kerbierlamp, da's aaërwètse nèst .

Koeëme

Ich kóm, dich këms, zij këmt, vèè koeëme
gèè kómt, Zij koeëme.zijn gekoeëme

GLL 11 AN-KLANKEN DEI VE ÈN 'T GÈNKER NIE GEBREIKE.

U kèmt stillekesoan èn gebreik.
dus-dis-zoedis, dun-din, de schup-de sjèp
hut-hèt, mus-mès, muts- pots, nu- nou,
het stuk- 't stèk, terug- trèg, de bus-bis (bus)

EU de deur- de dier, geur- geer, het jeukt- 'jieëkt
'nen deuk- 'n nèts, veulen- vieële, 'n peuk-
'ne stómp- stimpke, de beuk -'ne biek.

UI het huis- 't hous, muis- mous, buiten-boute
kuip- koup, muil- moul, zuiver- zeiver,
buigen- beege, ruiker- 'ne bekee.

UU bestuur- bestier, muur- moer, duur- dier,
vuur- vier, gebuur- geboer, schuur- sjier
stuur- gedoa ('fiets) veloa (auto)

EEU 'n eeuw- iew, sneeuw- snie, meeuw- mieuw
geeuwen- goape, schreeuwen- sjriehve
leeuw- liew, spreeuw- spriew

AAI vlaai- vloai, draai- drae, kraai- krae
gaai- maerkof, maaien- maeë,

OOI plooï- ploei, hooi- hoei, gooien- goeië

OEI knoeien- braddele, groeien- greië

GLL 12 WAT MÈT OU EN AU ?

HIEL SIMPEL. D'R ÈS ONTRÈNT GEE
VERSJIL TE HIERE TÈSSSEN DEI TWIE.

WE SJRIJVEN ALLEEN OU

VB. paus- poos, kauwen- knabbele, 'ne pauw-
'ne poo- poohoan, rauw- roo, in rouw èn roo

Wat mèt korte El en lange IJ ?

D'r ès gee versjil èn de klank.

vb. rijst, prijs, grelijk, zijn, blijve, spijt
reis, trein, plein, 'n beis, leistere

DÈÈ VEEL GEBREIKTE KLINKER
ZONNER KLANK: DOFFE OCH

STEMLOOZE - E-

VB. de, het, ze, we, ge, het, ze, m'ne, te, ten, ter,
-- achtervoegsel lijk = lek (dof)

vb. doageleks, ierlek, mieëgelek, smoakelek.

-- -Mierlèttergreetige weerd. As de -E- (vèt) de
klemtoen hit, zijn alle aaner -e's dof.

-- gemekkelek, erfelek, gemeenlek,

---- As 'nen aanere klinker de klemtoen krijgt,
zijn al d'aaner -e's- ooch dof.

gevoarlek, verzoamelinge,; onvergèèfelek

GLL 13

DE LÈTTER -C- ÈN HET AN

outgesproeëken as - **S-** och **AS-****K**

Èn 't Gènker, gesjrieëven en

outgesproeëken as **S EN K**

sietroen, sinnema, sieter, seeder (boom) sirkel,
seggrèt, sement, cel- sel, siekloon, sieklist

Kakao, karneval, kedoo, keröör, comité- kommeteit
Karmeliet, kaktis, kosta (strand) kosmos,

Maer èn: och, óch, vocht, vacht, noch, gerecht,
gevecht, toch de - **ch-**

Q quartet- kwartèt, quad- kwad (vierwielige moto
quiz- kwis, quint- kwint, quadriceps
(vierhoofdige dijspier) quit- kiet

De Franse klank èn fleures, une heure,
monteur, hiere ve nie èn 't AN.

Èn 't Gènker woal. ÖÖ gessjrieëve
sjeföör, montöör, kontrelöör massöör aezenjöör

SJ en ZJ nie èn 't A.N.

schoon- sjoen, schoen, sjoehn, scherp- sjaerp, scheef,
sjeef, zjenèèver, zjókke, sjèdde, garage- graasj,
bagage- begaasj

GLL 14 IET HIEL BEZONNERS

Herlèès nog 'ns iers GLL 8 en 9.

Oos Gènker ès twietoenig (weetonig). D.w.z. : dat er klinkers zijn dei ver op twie meniere kunnen outsprèke.

- 1) De **stoettoen** (stoottoon) 'nen deideleke volle korte klank . vb. tak, wèèg, dród, bloed, diep, bos, kroan...
- 2) De **sleep toen** (sleeploon) De klank wiert deidelek gerokke, iet langer oangehaage. Dat konder goed hiere. èn: dief- **diehvel**, zien- **ziehn**, viet-**vier**, hoed- **hoehg**, poet- **poer**, voeg- **vroehg**, **vliehge** , **diehge**, Nie verwarrre mèt de twieklanke: goeïen zieëve, gekoeëme, gevloeëge., genieëge (genegen)
De -**ie-** en -**oe-** vier 'n -r- altoes sleeptoen.
Poer outdoehn; op ee spier stikt het nou ooch nie.

Asder GLL 2 t.e.m. 14 versjeeeë kieren herhoalt, dan zijder gegarrendeerd vertrokke. BLIJ ?? Vèè ooch!!! Me nou!!! Veel beleisteren en lèèze. Boe kan dat???

Vieral op WWW.dialectingenk.be

Rubriek '**Kijk en Luister**' Doo wèère verhoalkes en gedichsjes viergelèèzen deider kont volge. Èntige kiere goed beleistere, dan klank outzètte en zelf helop lèèze.. **EE VERHOAL PER .KIER.**

Dan zijn ver wier mèt mier dei Gènker konne lèèze. Zijt griets; Oos Gènker, hiel uniek. D'r ès geen sjoener toal as dei van oos. **HIEL VEEI LÈÈSPLÉZIER**
jan.'22 Theo Achten (sikretoaris van Veldeke Gènk)